

Pléh Csaba

KÖZLÉSI TECHNIKÁK ÉS GONDOLKODÁSMÓDOK

összefoglaló

Az előadó téziseit két mozzanatra alapozta. Az egyik a kommunikációs közegek és a mentális architektúra közötti összefüggés vizsgálata, a másik pedig a mai információs hálózatok és a belső gondolati rend közötti kapcsolat.

KOMMUNIKÁCIÓS KÖZEGEK ÉS MENTÁLIS ARCHITEKTÚRA

Merlin Donald (2001) már magyarul is hozzáférhető, 1991-es könyvében fejtette ki azt a koncepciót, mely szerint az emberré válás során, majd pedig a mai értelemben vett kultúra kialakulásakor sajátos kapcsolatok vannak a gondolkodás és a közlés rendszerei között. A közlési rendszerek egyáltalán való megjelenése tette lehetővé az egyéni gondolkodás epizodikus kötöttségekből való kilépését és a belsővé tett jelek révén történő emlékezeti előhívást. Agy, gondolkodás és közlési rendszer együtt alakulnak a mimetikus és a mitikus (testi és nyelvi) kultúrában. Létrejön az individuálissal szembeállított közösségi szemantika. Az írás megjelenése azonban két tekintetben is további fordulatot jelentett: megjelenik vele a külső emlékezeti hordozókra támaszkodás lehetősége, az, hogy az írás világával frissíthetem egyéni emlékezetemet, másrészt az új médium használja az idegrendszert, de nem függ annak fejlődésétől. Funkcionális architektúra jön létre, mely hasonlít bizonyos vonásaiban a biológiaihoz, de nem azonos vele.

Hasonló kérdéseket vetnek fel a funkcionális architektúrára vonatkozóan a mai új kommunikációs technológiák. A hálózatokban tárolt és hozzáférhető információ láthatóan új gondolkodásmódokat indít el, új munkamódszereket honosít meg, s ilyen értelemben az idegrendszer és a gondolkodási eljárások adaptivitását mutatja. Az egyik érdekes kérdés éppen az, hogy ez a megosztott, párhuzamos, könnyen változó rendszer nincsen-e eleve nagyobb összhangban emberi működéseink párhuzamos rendszereivel. Vajon nem azért terjed-e ilyen gyorsan, mert hasonlít klasszikus, talán írás előtti működésmódjainkhoz?

INFORMÁCIÓS HÁLÓZATOK ÉS A BELSŐ GONDOLATI REND

Számos analógia van az emberi belső és a gépi külső rendszerek között, melyeket két évtized során ki is használtak. Ilyen például a hierarchikus információtárolás az emberi és a gépi rendszerekben. Ugyanakkor a hálózat megszületése óta sokakban az a hit élt, hogy az egyéni ember gondolkodása logikus, szervezett, koherens, ezzel szemben a hálózat világa aszociatív, rendezetlen, párhuzamosan kaotikus. Ma több olyan próbálkozás van, amely ezt megkérdőjelezi, s arra mutat rá, hogy hasonló kaotikusság az emberi, úgynevezett belső világra is jellemző. A konnekcionista kognitív elméletek megjelenése során hamar megfogalmazódtak a sajátos kettős modellek (pl. Clark, 1996), amelyek különböző területeken s trükkökkel mutatnak rá arra, hogy a fejünkben mind az asszociatív, mind a logikainak nevezett rendszer megtalálható. Ez az architektúra egészére nézve párhuzamosságot enged meg a belső és külső rendszer között.

Egy specifikusabb kérdés a gondolkodás vélt belső koherenciája. A naiv és tudományos elméletek egyik nagy eltérése éppen az, hogy a naiv elmélet nagyszámú magyarázó elvével nem törekszik teljes szisztematicitásra, lokális minimumokat keres. Vagyis fejünkben ugyanúgy megvan az inkoherencia, mint a hálózati tudásban. Az érdekes kérdés talán éppen az, hogy tanulhat-e a kettő kutatása egymástól abban, hogy milyen eljárásokkal próbálja meg kerülő úton növelni a koherenciát. Vagyis miként magunkat koherenciára kényszerítettük a tudománnyal és a filozófiával, hasonló kényszerek fognak a hálózatoknál is megjelenni.

HIVATKOZÁSOK

- A. Clark: *A megismerés építőkövei*. Budapest: Osiris, 1996. M. Donald: *Az emberi gondolkodás eredete*. Budapest: Osiris, 2001.

Világosság
2002/8–9

Pléh Csaba:
Közlési technikák
és gondolkodás-
módok